

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2018. – Т. 37-38. – С. 73-80

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2018. – Volume. 37-38. – pp. 73-80

УДК: 323.173(478.9)“1992”:327.88(470:477)

© Артем Филипенко¹

Придністровський конфлікт 1992 року та російська агресія проти України: компаративний аналіз

У статті представлений компаративний аналіз придністровського конфлікту 1990-1992 років та українсько-російського конфлікту 2014-2018 рр. Проаналізовані схожі риси та відмінності двох конфліктів. Доведено, що сценарій, за яким розвиваються події на Донбасі, дуже схожий з подіями в Придністров'ї в 1990-1992 роках, зокрема, через використання мовної проблематики для виникнення протистояння, надання воєнної та політичної підтримки, у тому числі, через залучення іррегулярних формувань, безпосереднє втручання збройних формувань регулярної російської армії у бойові дії.

Особа увага приділяється методам інформаційної війни, яка велася проти Молдови на початку 90-х. Показано схожість цих методів із такими, що застосовуються Росією у інформаційній війні проти України, зокрема, 1) дегуманізація противника, поширення відомостей про його жорстокість і нелюдність 2) маніпуляція історичними фактами 3) представлення боротьби із сепаратизмом як агресії однієї держави проти іншої 4) апеляція до подій Другої Світової війни 5) наголошення на тому, що на боці урядових військ воюють іноземні військові 6) намагання представити сепаратистські рухи як «народні».

У висновках наголошується, що придністровський конфлікт 1990-1992 рр., так само як окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014-2018 рр. є частиною загальної стратегії Росії щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу. Кінцевою метою цієї стратегії є реінтеграція сепаратистських анклавів на умовах, які вигідні Росії, а саме: можливість впливати на зовнішню політику, зміна зовнішньополітичних пріоритетів (відмова від курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію), збереження залежності від поставок російських енергоносіїв.

Ключові слова: Україна, Республіка Молдова, Придністров'я, придністровський конфлікт, українсько-російський конфлікт, Донбас.

Transnistria conflict in 1992 and Russian aggression against Ukraine: comparative analysis

The article presents a comparative analysis of the Transnistrian conflict of 1990-1992 and the Ukrainian-Russian conflict in 2014-2018. The similarities and differences between the two conflicts are analyzed. It is proved that the scenario under which events in the Donbas are developing is very similar to the events in Transnistria in 1990-1992, in particular, through the use of linguistic issues for the emergence of confrontation, the provision of military and political support, including through the involvement of irregular formations, direct intervention of armed units of the regular Russian army in war.

Particular attention is paid to the methods of information warfare against Moldova in the early 90's. The similarity of these methods with those used by Russia in the information war against Ukraine is shown, in particular: 1) dehumanization of the enemy, dissemination of information about its cruelty and inhumanity; 2) manipulation of historical facts; 3) representation of the struggle against separatism as the aggression of one state against the other; 4) appeal to the events of the Second World War; 5) the statement that foreign troops are fighting on the side of government forces; 6) attempts to present separatist movements as «popular».

¹ Магістр державного управління, директор ТОВ «Контекст-Причорномор'є», E-mail: filip1969@ukr.net, orcid.org/0000-0002-8283-5313, <https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.62-70>.

The conclusions state that the Transnistrian conflict of 1990-1992, as well as the occupation of Crimea and the conflict in the East of Ukraine in 2014-2018, are part of Russia's overall strategy to preserve the Republic of Moldova and Ukraine in its sphere of influence. The ultimate goal of this strategy is the reintegration of separatist enclaves under conditions favorable to Russia, namely: the ability to influence foreign policy, change foreign policy priorities (rejection of the course on European and Euro-Atlantic integration), preservation of dependence on supplies of Russian energy carriers.

Keywords: Ukraine, Republic of Moldova, Transnistria, Transnistria conflict, Ukrainian-Russian conflict, Donbass.

Російська агресія проти України викликав інтерес до інших «заморожених» конфліктів на території колишнього Радянського Союзу та створених за результатами цих конфліктів невізнаних або частково визнаних утворень. До таких, зокрема, відносяться, Придністровська Молдавська республіка, Республіка Абхазія, Республіка Південна Осетія, Нагорно-Карабаська республіка. Особливу увагу привертають до себе такі теми як: генезис конфлікту, процес політичного врегулювання, міжнародні механізми гарантії переговорного процесу. Враховуючи провідну роль Росії у зазначених конфліктах предметом прискіпливого дослідження мають стати інструменти та механізми російського контролю (військові, фінансові, інформаційні тощо) за означеними територіями, роль Російської Федерації у переговорному процесі, принципи врегулювання, які відстоюють учасники переговорів.

Придністровський конфлікт не можна віднести до категорії маловивчених. За 26 років, що минули з моменту активної фази конфлікту і її завершення, на цю тему написано доволі книг та статей². Проте, сама по собі означена історична подія розглядалася окремо, виключно через призму внутрішніх чинників без зв'язку з іншими конфліктами на теренах колишнього СРСР початку 1990-х років.

Українсько-російський конфлікт дає можливість розглянути придністровський конфлікт не тільки в певному історичному контексті, побачити схожість між подіями 1990-1992 роки і 2014-2017 рр., але й визначити взаємозв'язок між двома подіями, які розділяє більше 20 років.

Придністровський конфлікт і конфлікт в Україні об'єднує цілий ряд схожих рис. Сценарій, за яким розвиваються події на Донбасі, дуже схожий з подіями в Придністров'ї в 1990-1992 роках:

– формальним приводом до виникнення протистояння в Молдові став мовне питання: прийняття Закону РМ «Про функціонування мов на території Молдавської РСР» (вересень 1989), згідно з яким молдавська мова отримала державний статус та була переведена на латиницю. В українській ситуації східні регіони активно посилаються на спроби представників Майдану скасувати Закон України «Про засади державної мовної політики» (2012).

– Формування двох полюсів громадського протистояння: Народний Фронт Молдови проти Інтерруху (в Україні - Майдан і Антимайдан).

– Придністров'я отримувало підтримку Москви – на той момент союзного центру, який прагнув за допомогою сепаратистських анклавів зберегти Молдову в складі СРСР, хоча позиція ЦК КПРС і не була послідовною в цьому питанні. Лідери придністровських сепаратистів І. Смирнов, Г. Маракуча, а також керівництво Гагаузії протягом 1990-1991 рр. мали неодноразові неофіційні зустрічі в Москві з головою Верховної Ради СРСР А. Лук'яновим, який всіляко підтримував і фактично сприяв проголошенню і створенню нових державних утворень на території Молдови³. У той час як Республіка Молдова бойкотувала проведення референдуму про збереження СРСР 17 березня 1991 року, в Придністров'ї і на території Гагаузії цей референдум відбувся. З 84% виборців Придністров'я, які взяли участь в референдумі, 98% висловилися за збереження Радянського Союзу. Постійні тісні контакти уряду В. Януковича і представника Партії регіонів були загальновідомі.

² Волкова А.З. Создание Приднестровской Молдавской Республики – Бендеры, 2010., История Приднестровской Молдавской Республики. Том 2-2: Тирасполь: Риопгу, Приднестровский Государственный Университет им. Т.Г.Шевченко, 2001., Козлов А.В. Чернобривый В.Н. Непокоренное Приднестровье. Уроки военного конфликта – М., – 2015., Перепелица Г. Конфликт в Приднестровье. Причины, проблемы и прогноз развития. – К., 2001.

³ Козлов А.В. Чернобривый В.Н. Непокоренное Приднестровье. Уроки военного конфликта – с. 20.

– Після розвалу Радянського Союзу Придністров'я отримало не лише політичну, а й військову підтримку Росії. За сприяння 14-ї російської армії, що знаходилася на території Республіки Молдова, озброюються загони республіканської гвардії⁴. З Росії в Придністров'ї прибувають загони козаків. Ігор Стрелков (Гіркин), який згодом став основною медіа фігурою початку захоплення Донеччини, також пройшов бойову «практику» саме в придністровському конфлікті⁵. В українській ситуації, вирішальну роль зіграли підрозділи Чорноморського флоту в Криму і поставки російських озброєнь на Донбас.

– За сприяння Москви створюються так звані «органи державної безпеки» Придністров'я: наприкінці 1991 р в невизнану республіку під ім'ям Вадима Шевцова прибуває Володимир Антюфеев і інші працівники МВС Латвії, що знаходилися у розшуку (через збройний розгону латвійського протесту за незалежність), які беруть участь у створенні Міністерства державної безпеки Придністров'я. Показово, що В.Антюфеев, вимушений покинути посаду керівника придністровської спецслужби в 2011 році, і його колишні співробітники стали активними дійовими особами і в «гібридній війні» Росії проти України. Спочатку вони взяли участь в операції по окупації Криму, а потім направлені на посилення кадрів в ДНР. Хоч ненадовго, але придністровцям дісталися головні посади: сам Антюфеев зайняв пост першого віце-прем'єра з питань безпеки⁶, колишній віце-президент ПМР А. Караман став віце-прем'єром з соціальних питань, а потім міністром закордонних справ ДНР⁷, провідні пости зайняли й інші колишні співробітники придністровської спецслужби.

– По мірі розвитку конфлікту в Придністров'ї, 14-а російська армія, яка перебувала на території сепаратистського анклаву, все більше втягувалася в збройне протистояння, на початковому етапі під виглядом «добровольців, які хочуть захистити свої сім'ї». У червні 1992 р в розпал битви за Бендери участь російських військових у війні стає неприхованим: танкова атака на Бендерський міст, який утримували молдавські військові і поліцейські, і артилерійський удар по молдавським позиціях переломив ситуацію на користь сепаратистів⁸. Аналогічним чином, безпосередню участь підрозділів збройних сил Росії переламав хід подій під Іловайськом у серпні 2014 г.

Таким чином, варто відзначити, що, як в ході придністровського конфлікту, так і в ході війни на Донбасі, застосовується аналогічний набір методів і засобів, а саме:

– активне застосування нерегулярних військових формувань, які підтримувалися і озброювалися Росією;

– ведення інформаційної війни: дискредитація керівництва держав (України і Республіки Молдова), їх збройних сил і сил правопорядку всередині країни і зовні її, формування негативного ставлення до спроб держави відновити контроль над сепаратистськими регіонами і т.д.;

– безпосередня участь збройних сил РФ в бойових діях.

У випадку з Україною арсенал застосовуваних методів впливу був розширений за рахунок економічних санкцій і терористичних актів (Одеса і Харків, кінець 2014 – перша половина 2015 років)⁹.

Разом з тим обидва конфлікти ріднить не тільки застосування подібних методів і засобів. Аналіз ідеологічних прийомів, міфів, шаблонів, мемів, які застосовувалися в інформаційних війнах Росії проти Молдови в 1991-1992 рр і України в 2014-2017 рр. свідчать про певні схеми або шаблони, за якими ведуться ці війни. Можна виділити наступні напрямки інформаційних кампаній:

⁴ Там само – с. 118.

⁵ Игорь Гиркин опубликовал фото, как воевал наемником в Боснии, Приднестровье и Чечне, режим доступа: https://joinfo.ua/sociaty/1163664_Igor-Girkin-opublikoval-foto-voeval-naemnikom.html.

⁶ Стрелкова Москва не бросила, или Что стоит за назначением в ДНР силовика из Приднестровья режим доступа: http://www.mk.ru/politics/2014/07/11/strelkova-moskva-ne-brosila-ili-chto-stoit-za-naznacheniem-v-dnr-silovika-iz-pridnestrovya.html?google_editors_picks=true.

⁷ В «ДНР» назначили нового министра иностранных дел – Захарченко, Украина режим доступа: <https://rian.com.ua/politics/20140816/356061031.html>.

⁸ Козлов А.В. Чернобрывый В.Н. Непокоренное Приднестровье. Уроки военного конфликта – с. 126.

⁹ Теракты по-одесски: опыт предков и современные тенденции, режим доступа: <http://dumskaya.net/news/25-teraktov-kogo-i-kak-vzryvayut-v-odesse-infogr-044308/>

– дегуманізація противника, поширення відомостей про його жорстокість і нелюдність (чутки про те, що молдавські військові здійснили масове зґвалтування випускниць школи в м. Бендери, поширення інформації про те, що молдавські військові розкидають міни-пастки у вигляді дитячих іграшок, а в разі України – гучний фейк про те, що національні гвардійці розіп'яли хлопчика в Слов'янську¹⁰, розповідь про те, що «націоналісти грали в футбол відрізними головами співробітників міліції» і т.д.).

– Маніпуляція історичними фактами. До числа найбільш поширених штампів, які застосовуються у відношенні України можна виділити наступні: «українців і українську мову вигадав Генеральний штаб Австро-Угорщини під час Першої світової війни для ослаблення Росії», «українська мова це ополячена російська», «на Україні йде війна проти православ'я, яку ведуть уніати (греко-католики), протестанти і розкольники (прихильники Київського Патріархату)», «всі патріотичні акції в південно-східних регіонах забезпечуються завезеними жителями Західної України». У Придністров'ї також активно намагалися використовувати історичні факти для обґрунтування претензій на незалежність, наприклад, постійно підкреслювалася різниця між румунами і молдаванами, історичною основою для придністровської державності вважалася Молдавська автономна радянська соціалістична республіка, що існувала в складі Української РСР в 1924-1940 рр і географічно покриває ПМР і кілька районів Одеської області України.

– Відновлення конституційного порядку і боротьба з сепаратизмом і тероризмом представляється як агресія однієї держави проти іншої. Відповідно, спроби приведення переговорів в «рівний» двосторонній формат, і представлення РФ в якості посередника.

– Прагнення представити боротьбу сепаратистів як продовження «Великої Вітчизняної війни»: придністровські сепаратисти заявляли, що вони воюють з «румунськими фашистами», сепаратисти на Донбасі - з «бандерівцями і нацистами», використання відповідних символів часів війни. Використання лексики, що воскрешає стереотипи радянського часу: «хунта» (аналогія «хунта Піночета» в 1970-1980-е), «каратели», «фашисти».

– Поширюється інформація про участь на боці урядових військ іноземних найманців: литовські снайперки і румунські солдати під час придністровського конфлікту в 1992 р, грузинські снайперки, німецькі польські та американські солдати на Донбасі¹¹.

– Всіляко підкреслюється «народний» характер сепаратистських рухів, відсутність у них зброї на першому етапі розвитку конфлікту.

Разом з тим, не варто забувати і про серйозні відмінності при зовнішній схожості двох конфліктів. Придністровський конфлікт розвивався в інших історичних умовах, коли відцентрові тенденції охопили весь Радянський Союз. Складовою частиною цього ж процесу були спроби створення в Республіці Молдова незалежної Гагаузської республіки, а в Україні – Бессарабської республіки (на території півдня Одеської області).

Економіка Молдови не була інтегрована в глобальну і представляла собою частину єдиного загальносоюзного комплексу. Спочатку придністровський конфлікт виглядав як рух за збереження СРСР. Економіка Донбасу вже була інтегрована в глобальну економіку, хоча значна частина її була орієнтована на російський ринок.

Крім того, важливим чинником, який впливає на характер конфлікту, є наявність спільного кордону з Росією в разі з Україною. Придністров'я є анклавом, який відділений від Росії Україною, що ускладнює торгово-економічні і військові відносини з Москвою.

Таким чином, схожість сценаріїв, методів, засобів, ідеологічних прийомів, що застосовуються у ході двох конфліктів (придністровського і українського), а також їх проміжні підсумки – створення непідконтрольних легітимним державним органам анклавів, дозволяє говорити про те, що придністровський конфлікт, як і український є ланками стратегії Росії по збереженню або відновленню контролю над колишніми радянськими республіками.

Однак створення підконтрольних анклавів (ПМР – на території Молдови, ДНР і ЛНР – на території України) не вирішує головної мети повернення цих держав в сферу російської політики. Досягнення цієї мети можливе через врегулювання конфлікту на умовах, вигідних Росії,

¹⁰ Слова та війни: Україна в боротьбі з кремлівською пропагандою. – Київ, 2017 – с. 41.

¹¹ В рядах ВСУ в Донбасі воюють і гинуть кадрові військові з Запада – американський блогер, режим доступу: https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201508150831-v6b5.htm.

умовах, які фактично позбавляють Республіку Молдову і Україну міжнародної суб'єктності, можливості здійснювати зовнішню політику поза політичною волею Москви.

У 2003 р Молдова була близька до підписання такого документа, який, під виглядом врегулювання придністровського конфлікту закріплював би по суті, васальне положення по відношенню до Росії. Йдеться про знаменитого меморандумі Козака, який передбачав перетворення Республіки Молдова в «асиметричну федерацію».

Аналіз вимог до України, які були озвучені Росією і представниками підконтрольних їй так званих ДНР і ЛНР, вказує на їх схожість і призводить до висновку, що вони також є частиною єдиного сценарію. Це наступні принципи¹²:

- закріплення на конституційному рівні квоти представників сепаратистського анклаву в парламенті і фактичне перетворення держави (України та Республіки Молдова) на федерацію;
- надання права сепаратистським анклавам самостійно формувати штат поліції, служб безпеки, судових органів, прокуратури, прикордонних військ та інших установ без погодження з центральною владою;
- надання широкої економічної (свобода зовнішньоекономічної діяльності), політичної (право обирати свій парламент, уряд і президента) і культурної автономії (захист російської мови) регіону;
- надання права погодження всіх прийнятих законів і право вето на рішення держави (Україна та Республіка Молдова) в області зовнішньої політики;
- нейтральний або позаблоковий статус для держави.

Хоча історія не знає умовного способу, варто визнати, що в разі затвердження Меморандуму Козака, була б впроваджена модель врегулювання конфлікту, яка б стала прикладом для інших подібних конфліктів на пострадянському просторі, зокрема, українського.

Слід зазначити, що Україна відіграла подвійну роль у придністровському конфлікті. З одного боку, саме в Києві у серпні 1991 року за мовчазної згоди українського керівництва спецслужбами Молдови був затриманий і вивезений в Кишинів лідер сепаратистів Ігор Смирнов. З іншого, Україна не змогла або не захотіла перешкоджати проїзду через її територію в ПМР козаків і найманців. Крім того, на придністровській стороні воювали бойовики з Української національної самооборони (УНСО), які прибули нібито для захисту українців від «румунських агресорів» і наголошували на необхідності приєднання Придністров'я до України.

Українська преса, за невеликим винятком, публікувала лояльні по відношенню до сепаратистам матеріали. В цілому ж ставлення населення України, особливо, у прикордонній Одеській області, було швидше співчутливим по відношенню до сепаратистам, яких сприймали як «інтернаціоналістів», «захисників культурної самобутності» і т.д. Не варто забувати, що в 90-і роки на Півдні України за підтримки місцевого партійного керівництва намагалися організувати аналогічні проекти – «Новоросію», «Бессарабську республіку» тощо.

У цьому контексті варто відзначити ефективність російської пропаганди, якій вдалося створити негативний образ молдавської влади і молдаван в свідомості українців. Що стосується політичної еліти, то навіть серед політиків національно-демократичного спрямування (наприклад, В.Чорновіл, Л.Кравчук, Е.Гурвіц) переважала ухильна позиція, що ставила під сумнів територіальну цілісність Республіки Молдова та зводилася до формули «Придністров'я має мати право на самовизначення в разі, якщо Молдова побажає приєднатися до Румунії».

Україна долучилася до переговорного процесу про статус Придністров'я в 1995 г. 8 травня 1997 року був підписаний Меморандум «Про основи нормалізації відносин між Республікою Молдовою і Придністров'ям», згідно з яким Україна, поряд з Російською Федерацією і ОБСЄ виступили сторонами-гарантами переговорного процесу. Протягом цих дет позиція України в переговорному процесі була неоднозначною, відстоюючи територіальну цілісність Молдови і пропонуючи власні плани врегулювання (наприклад План Ющенко 2005), позиція Києва дуже часто йшла в фарватері російської позиції.

Разом з тим, можна виділити два важливі кроки з боку Києва, що вплинули на ситуацію в ПМР.

¹² В ДНР озвучили вимоги до української Конституції, режим доступу: <https://vesti-ukr.com/strana/133726-v-dnr-ozvuchili-trebovaniya-k-ukrainskoj-konstitucii>.

У листопаді 2005 р у відповідь на звернення президентів України і Молдови була створена Європейська місія з прикордонної допомоги Україні та Молдові (EUBAM), яка повинна сприяти модернізації контролю на українсько-молдовському кордоні.

А в березні 2006 р український уряд прийняв постанову, що зобов'язала українську митницю припинити обслуговування вантажів, які не пройшли митне оформлення на території Молдови. Цей крок був сприйнятий в Тирасполі як оголошення «економічної блокади» Придністров'ю і викликав заходи у відповідь (перекриття руху по залізниці), які завдали збитків українській економіці.

З іншого боку, існування «сірої зони», через яку йдуть контрабандні потоки влаштовувала частина української еліти, яка отримувала доходи від цього бізнесу. Крім того, Україна в період до 2014 р надавала українське громадянство жителям Придністров'я. Громадяни України, які проживають на території анклав, брали участь в парламентських і президентських виборах в Україні. В цілому ставлення українського суспільства до Придністров'я залишалось толерантним. Зі свого боку лідери Придністров'я періодично загравали з Україною, нагадуючи про те, що Лівобережжя Дністра до 1940 р входило до складу Української РСР, на території Бендерської фортеці був відкритий пам'ятник, присвячений Конституції Пилипа Орлика і т.д.

Для України до 2014 року, Придністров'я розглядалось передусім, як комплекс загроз, серед яких переважали загрози невоєнного характеру:

- загроза «розморожування» конфлікту і виникнення вогнища напруженості поблизу українського кордону;
- контроль Придністров'я за ділянкою залізниці, який пов'язує Україну з дунайськими портами (Рені, Ізмаїл), що робить уразливим транзит вантажів в дунайському напрямку;
- Молдавська ДРЕС, яка розташована на території Придністров'я і є російською власністю, забезпечує перетік електроенергії в південні райони Одеської області, в зв'язку з чим існують ризики, що ці райони опиняться без електроенергії, у разі, якщо з тих чи інших причин відбудеться збій в електропостачанні ГРЕС;
- відсутність контролю з боку законної влади за ділянкою українсько-молдовського кордону створює умови для незаконного переміщення товарів, зброї, наркотрафіку, нелегальної міграції;
- наявність в с.Колбасна значних складів озброєння і боеприпасів;
- відсутність контролю з боку легітимної молдавської влади за екологічним станом річки Дністер створює ризики забруднення річки промисловими і комунальними стоками. З огляду на той факт, що м.Одеса та ряд населених пунктів Одеської області забезпечуються питною водою з Дністра, можуть виникнути загрози здоров'ю українських громадян.

Ставлення до Придністров'я змінилося після анексії Криму і початку подій на Донбасі. Наявність російського військового контингенту в невизнаній республіці дало підстави розглядати цей анклав як загрозу національній безпеці України, що і було закріплено у відповідних документах стратегічного характеру. Протягом 2014-2017 рр. Україна зробила ряд кроків, спрямованих на те, щоб зменшити ризики, пов'язані з Придністров'ям: посилила охорону придністровської ділянки українсько-молдовського кордону, в тому числі і шляхом створення спільних українсько-молдавських прикордонних і митних постів.

У травні 2015 р. Верховна Рада України денонсувала угоду між урядом України і урядом Російської Федерації про транзит по території України військових формувань Російської Федерації, які тимчасово знаходяться на території Республіки Молдова¹³.

24 вересня 2015 року Указом Президента України затверджено нову редакцію Воєнної доктрини України, яка до числа актуальних військових загроз відносить «присутність військового контингенту Російської Федерації в Придністровському регіоні Республіки Молдова, який може бути використаний для дестабілізації ситуації в південних регіонах України» (ст.9, ч.3).

На даний момент існування невизнаної ПМР несе для України як загрози непрямого, так і прямого характеру.

До числа загроз прямого характеру відносяться:

- розвідувальна діяльність проти України;

¹³ Україна розірвала ряд воєнних соглашень с Россией, режим доступу: <https://korrespondent.net/ukraine/3517617-ukrayna-razorvala-riad-voennykh-sohlashenyi-s-rossyei>.

- наявність на території ПМР контингенту російських військ чисельністю 1400 солдатів і офіцерів;
 - збройні сили ПМР (4 тисячі чоловік, артилерія, бронетехніка, включаючи важку, літальні апарати);
 - наявність складів озброєнь на ст.Клобасна.
- До числа непрямих погроз можна віднести наступні:
- необхідність посилення охорони придністровської ділянки кордону відволікає значні сили з інших напрямків;
 - загроза блокади залізничного сполучення з дунайськими портами;
 - відключення південних районів Одеської області від поставок електроенергії з Молдавської ГРЕС;
 - участь мешканців Придністров'я в аніправительсвенних заходах на території Одеської області;
 - трансляція російських телевізійних каналів на прикордонні райони Одеської області, ведення інформаційної війни;
 - контрабанда товарів.

Крім того, існує ризик повернення до Меморандуму Козака в якості моделі врегулювання придністровського конфлікту. Президент Республіки Молдова Ігор Додон проголосив реінтеграцію Придністров'я шляхом перетворення Молдови в федерацію одним із пріоритетів своєї діяльності. Він підтвердив цей намір і в ході візиту в Росію в січні 2017 г. На спільній з російським президентом прес-конференції Додон фактично визнав, що відмова від реалізації Меморандуму Козака в 2003 році був помилкою.

Таким чином, придністровський конфлікт 1990-1992 рр., так само як окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014-2017 рр. є частиною загальної стратегії Росії щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу. Кінцевою метою цієї стратегії є реінтеграція сепаратистських анклавів на умовах, які вигідні Росії, а саме: можливість впливати на зовнішню політику, зміна зовнішньополітичних пріоритетів (відмова від курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію), збереження залежності від поставок російських енергоносіїв.

Відповіддю на «гібридну» агресію можуть бути асиметричні дії, спрямовані на нейтралізацію впливу Росії в окремих регіонах країн, що піддаються гуманітарної агресії, в тому числі в Придністров'ї; проведення активної гуманітарної політики (видання книг, кіно- і телевізійної продукції, підтримка національної культури, проведення конференцій, культурних і соціальних акцій), спрямованої на нейтралізацію російського впливу, проведення інформаційних акцій в інших державах з метою формування іміджу Росії як країни-агресора.

З огляду на той факт, що Україна і Молдова в однаковій мірі є об'єктом зовнішньополітичних устремлень Росії, в даний момент існує необхідність об'єднати зусилля, аби послабити російський вплив в регіоні, примусити придністровських сепаратистів діяти за правилами, сформованим в Кишиневі та Києві, і на умовах законної влади. Ключовими умовами реінтеграції Придністров'я повинні стати:

- а) демілітаризація регіону: виведення російського військового контингенту, військ і озброєнь, заміна збройних миротворців на поліцейську місію під егідою ООН;
- б) демократизація регіону: дозвіл діяльності на території Придністров'я молдавських політичних партій, громадських організацій та засобів масової інформації;
- в) відновлення єдиного економічного простору, зокрема, забезпечення використання молдавської леї як єдиної національної валюти, формування єдиної банківської системи;
- г) формування єдиного освітнього і культурного простору: поступова уніфікація освітніх програм і систем оцінки успішності, введення єдиних правил отримання наукових звань, атестації вчителів і т.д.

Список джерел

1. Волкова А.З. (2010) Создание Приднестровской Молдавской Республики, Бендеры, 576 с.
2. Гросул В.Я. (2001) История Приднестровской Молдавской Республики. Том 2-2, Тирасполь, Риопгу, Приднестровский Государственный Университет им. Т.Г.Шевченко, 448 с.

3. Козлов А.В. (2015) Чернобровский В.Н. Непокоренное Приднестровье. Уроки военного конфликта, Віче, 300 с.
4. Перепелица Г. (2001) Конфликт в Приднестровье. Причины, проблемы и прогноз развития, Stilos, 147 с.
5. Игорь Гиркин опубликовал фото, как воевал наемником в Боснии, Приднестровье и Чечне, режим доступа: https://joinfo.ua/sociaty/1163664_Igor-Girkin-opublikoval-foto-voeval-naemnikom.html.
6. Стрелкова Москва не бросила, или Что стоит за назначением в ДНР силовика из Приднестровья режим доступа: http://www.mk.ru/politics/2014/07/11/strelkova-moskva-ne-brosila-ili-chto-stoit-za-naznacheniem-v-dnr-silovika-iz-pridnestrovyya.html?google_editors_picks=true.
7. В «ДНР» назначили нового министра иностранных дел – Захарченко, Украина режим доступа: <https://rian.com.ua/politics/20140816/356061031.html>.
8. Теракты по-одесски: опыт предков и современные тенденции, режим доступа: <http://dumskaya.net/news/25-teraktov-kogo-i-kak-vzryvayut-v-odesse-infogr-044308/>
9. Слова та війни: Україна в боротьбі з кремлівською пропагандою. Київ, 2017, с. 132.
10. В рядах ВСУ в Донбасе воюют и гибнут кадровые военные с Запада – американский блогер, режим доступа: https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201508150831-v6b5.htm.
11. В ДНР озвучили требования к украинской Конституции, режим доступа: <https://vesti-ukr.com/strana/133726-v-dnr-ozvuchili-trebovaniya-k-ukrainskoj-konstitucii>.
12. Украина разорвала ряд военных соглашений с Россией, режим доступа: <https://korrespondent.net/ukraine/3517617-ukrayna-razorvala-riad-voennykh-soglasheniy-s-rossyei>.

References

1. Volkova A.Z. (2010) Sozдание Pridnestrovskoy Moldavskoy Respubliki, Benderyi, 576 s.
2. Grosul V.Ya. (2001) Istoriya Pridnestrovskoy Moldavskoy Respubliki. Tom 2-2, Tiraspol, Riopgu, Pridnestrovskiy Gosudarstvenniy Universitet im. T.G.Shevchenko, 448 s.
3. Kozlov A.V. (2015) Chernobrivyy V.N. Nepokorennoe Pridnestrove. Uroki voennogo konflikta, Viche, 300 s.
4. Perepelitsa G. (2001) Konflikt v Pridnestrove. Prichinyi, problemyi i prognoz razvitiya, Stilos, 147 s.
5. Igor Girkin opublikoval foto, kak voeval naemnikom v Bosnii, Pridnestrove i Chechne, rezhim dostupu: https://joinfo.ua/sociaty/1163664_Igor-Girkin-opublikoval-foto-voeval-naemnikom.html.
6. Strelkova Moskva ne brosil, ili Chto stoit za naznacheniem v DNR silovika iz Pridnestrovyya rezhim dostupu: http://www.mk.ru/politics/2014/07/11/strelkova-moskva-ne-brosila-ili-chto-stoit-za-naznacheniem-v-dnr-silovika-iz-pridnestrovyya.html?google_editors_picks=true.
7. V «DNR» naznachili novogo ministra inostrannyih del – Zaharchenko, Ukraina rezhim dostupu: <https://rian.com.ua/politics/20140816/356061031.html>.
8. Teraktyi po-odesski: opyt predkov i sovremennyye tendentsii, rezhim dostupu: <http://dumskaya.net/news/25-teraktov-kogo-i-kak-vzryvayut-v-odesse-infogr-044308/>
9. Slova ta vlyni: UkraYina v borotbI z kremlivskoyu propagandoyu. KiYiv, 2017, s. 132.
10. V ryadah VSU v Donbasse voyuyut i gibnut kadrovyye voennyye s Zapada – amerikanskiy bloger, rezhim dostupu: https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201508150831-v6b5.htm.
11. V DNR ozvuchili trebovaniya k ukrainskoy Konstitutsii, rezhim dostupu: <https://vesti-ukr.com/strana/133726-v-dnr-ozvuchili-trebovaniya-k-ukrainskoj-konstitucii>.
12. Ukraina razorvala ryad voennyih soglasheniy s Rossiey, rezhim dostupu: <https://korrespondent.net/ukraine/3517617-ukrayna-razorvala-riad-voennykh-soglasheniy-s-rossyei>.